

Darja Šupljika

PRILOG LEKSIČKOJ ANALIZI TRSATSKOGA STATUTA

Darja Šupljika, mag. educ. philol. croat., Graditeljska škola Čakovec, darja.supljika@gmail.com, Čakovec

izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'373.45/.46

343(497.5 Trsat)(091)"16"

rukopis primljen: 30. 3. 2016.; prihvaćen za tisak: 1. 6. 2016.

U ovome se radu analizira leksički terminološki sloj Trsatskoga statuta. Jezik Statuta zbog svoje je pripadnosti pravnim tekstovima očekivano obilježen terminima, osobito pravnim, crkvenim i vojnim. U terminologiji se očituje veliki broj termina stranoga podrijetla koji su posljedica još uvijek nedovoljne izgrađenosti hrvatske terminologije te kontakata hrvatskoga jezika ponajviše sa susjednim talijanskim te njemačkim jezikom, uz neizbježan utjecaj latinskoga i poneke primjere iz drugih jezika koji su imali utjecaj i na hrvatski jezik. Uz to, ističe se i manji broj termina hrvatskoga, odnosno slavenskoga podrijetla što upućuje na težnju za izgradnjom termina vlastitim jezičnim mogućnostima. Analiza Trsatskoga statuta pokazuje da statuti hrvatskih gradova i općina predstavljaju ne samo povijesna nego i iznimno važna jezična vrela.

Ključne riječi: Trsatski statut; statut; termini hrvatskoga podrijetla; termini stranoga podrijetla; posuđenica; hrvatski jezik

1. Uvod

Značajno mjesto u povijesti hrvatskoga jezika zauzimaju hrvatski pravni tekstovi (zakoni, statuti, razvodi), koji otkrivaju važne procese kroz koje je prolazio hrvatski jezik tijekom stoljeća te tako pridonose istraživanjima povijesne gramatike hrvatskoga jezika i omogućuju uvid u ishodišno stanje hrvatskih idioma. Osim pravne i povijesne vrijednosti takvih tekstova, nije zanemariv ni njihov književno-estetski značaj.

U analizi hrvatskih povijesnih tekstova naglasak je često stavljen na analizu pisma kojim su ti tekstovi pisani te fonološkoga i morfološkoga sloja. Leksik tih tekstova uzgred se spominje te u analizi dobiva puno manji udio. Stoga je cilj ovoga rada analizom leksičke građe *Trsatskoga statuta*¹ prikazati ponajprije obilježja njezina terminološkoga

¹ Jezičnom analizom *Trsatskoga statuta* bavio se Milan Moguš u knjizi *Zakon trsatski* (1991: 75–90), koja je nastala u suradnji s Lujom Margetićem.

sloja te otkrivanje stranih jezičnih utjecaja na leksik, ali i osvrnuti se na obilježja pripadnosti čakavskome narječju, tj. na stilizaciju temeljenu na sjevernočakavskom dijalektu. Leksička građa prikupljena iz *Statuta* podijeljena je prema podrijetlu, a unutar toga prema semantičkim poljima za koja su pojedini leksemi tipični². Pri utvrđivanju podrijetla, analizi, podjeli građe te potvrđenosti u suvremenome jeziku korišteni su rječnici navedeni u popisu literature. Iza svakoga leksema naveden je članak u kojem se leksem u *Statutu* javlja te njegovo podrijetlo ako je leksem stranoga izraza.

Važno je istaknuti da ovaj rad ne sadrži sveobuhvatnu analizu leksika *Statuta*, već je zbog opsega rada načinjen izbor iz prikupljene građe.

2. Hrvatski pravno-povijesni spomenici

Pravno-povijesni spomenici odraz su običajnoga prava koje je otprije postojalo u svijesti ljudi iako nije bilo zapisivano (usp. Bratulić 1976: 376–377). Već u 13. stoljeću javlja se potreba za kodifikacijom koja je provedena izradom komunalnih statuta koji su omogućavali zaštitu i jačanje municipalnih prava. Statutima se usustavljivala tradicionalna komunalna pravna praksa koja se oslanjala na rimsko pravo i kanonskopravne odredbe te norme običajnoga prava s hrvatskim pučkim elementom³. Tako na širokome području od Istre do Budve od 13. stoljeća nastaju brojni jadranski statuti.

Prema B. Kuzmiću (usp. 2009: 405) prvi hrvatski pravni spomenici temeljni su izvor za proučavanje najstarije hrvatske pravne, jezične i uopće kulturne povijesti. Hrvatski statuti imaju veliko kulturno-povijesno značenje jer svjedoče o ranome početku pismenosti i prosvječenosti, a uz to su i izvor znanja o svakidašnjem životu ljudi, privatnome i javnome te dokaz svijesti naroda o važnosti prava i odolijevanju stranim utjecajima.

3. Kulturno-povijesni okvir *Trsatskoga statuta*

Općina i utvrda Trsat prvi se put spominje tek 1288. godine u *Vinodolskome zakonu* kada su Trsatom vladali Frankopani. Nakon otprilike četiri stoljeća njihove vladavine, Trsatom su od 1529. godine vladali zakupnici, zatim riječko-trsatski kapetani i namjesnici, nakon čega slijedi prijelazno razdoblje i priključivanje Trsata Bakru. Tek od 1874. godine i cijepanja bakarskoga municipija, Trsat postaje samostalna općina (usp. Margetić – Moguš 1991).

Trsatski statut je uz *Trsatski urbar* i popis trsatskoga običajnog prava (*Mnoga običanja*), dio *Trsatskoga zbornika*, sastavljena u prvoj polovici 18. stoljeća te ujedno i njegov najdragocjeniji dio. Iako autorstvo i vrijeme sastavljanja teksta dugo nisu bili

² Primjeri za analizu preuzeti su iz: *Statut Tersata*, Margetić, Lujo, Milan Moguš (1991) *Zakon trsatski*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.

³ O statutima v. više u Šepić (1953) i Miletić (2003).

razjašnjeni, na temelju podataka iz predgovora *Trsatskoga zbornika* te povijesnih podataka sastavljač *Zbornika* prema M. Mogušu i L. Margetiću najvjerojatnije je župnik Jeronim Genova, koji je na Trsatu službovao od 1703. do 1739. godine (usp. Margetić – Moguš 1991: 25–26). *Zbornik* je sastavljan između 1721. i 1725. godine, ali sačuvan je samo u prijepisu. Značajna je uloga *Trsatskoga zbornika* mogućnost upoznavanja društvenih odnosa Trsata, organizacija općine, gospodarstva i pravnoga sustava, ali i drugih aspekata života na Trsatu u 16. i 17. stoljeću (usp. Margetić – Moguš 1991: 11). *Vinodolski zakon* (1288) nedvojbeno je služio kao podloga i uzor *Trsatskome statutu* što je vidljivo prema većem broju sličnih članaka, ali norma se *Trsatskoga statuta* sadržajno ponekad uvelike razlikuje od one u *Vinodolskome zakonu* (usp. Margetić 2008: 64).

Termin *statut* javlja se već u prvoj njegovoj rečenici, ali u uvodnim riječima *Trsatskoga zbornika* istaknuto je da se prepisuje *Zakon tersaski*. Pitanje je jesu li te dvije riječi sinonimne ili se radi o dvjema vrstama pravnih tekstova. M. Moguš i L. Margetić (usp. 1991: 28) smatraju da je „zakon” stari narodni termin u značenju zapisanoga ili nezapisanog pravnog običaja, a „statut” moderniji termin kojim se nastojalo istaknuti značajke Trsata kao gradske općine⁴.

4. Jezik *Trsatskoga statuta* – čakavska stilizacija teksta

Tekst *Trsatskoga statuta*, ali i ostalih tekstova koji su dio *Trsatskoga zbornika* ima odlike čakavski stiliziranoga književnog jezika (usp. Margetić – Moguš 1991: 80). Prema I. Lukežić (1996a: 319), „književni su i standardni idiomi strukturirani na dvije razine od kojih donju čini sloj preuzet iz organskoga (ili) organskih idioma i njihova implicitna norma, a drugu zadani i propisani nasloj intelektualne nadgradnje koji nije izravno preuzet iz organskih idioma nego predstavlja ili stilizaciju organskoga (ili organskih) idioma, ili je posvemašnji artefakt”. Na temelju toga proizlazi da osnovicu *Trsatskoga statuta* čini sjevernočakavski ekavski dijalekt čakavskoga narječja, odnosno književni jezik kojemu je osnovica trsatsko-bakarska i crikvenička čakavština.

Jezične značajke trsatsko-bakarskoga i crikveničkoga tipa unutar ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja, koje taj tip izdvajaju od teritorijalno i jezično najbližega liburnijskog tipa, prvenstveno su primarno ekavski refleksi jata u leksičkim i gramatičkim morfemima, primarno stara akcentuacija te morfologija imeničkih riječi koja se ponajviše odlikuje barem djelomičnim zadržavanjem alomorfa *-e*, *-i* u oblicima G jd. i NAV mn. imenica ženskoga roda ovisno o dočetu osnove (usp. Lukežić 1996b: 157, 161). *Trsatski statut* sadrži određene općekaavske jezične crte koje se javljaju u govorima trsatsko-bakarskoga i crikveničkoga tipa, a koje se mogu podijeliti na samo čakavske jezične crte i na ne samo čakavske jezične crte. Od samo čakavskih jezičnih crta u *Trsatskome statutu* ističe se uporaba zamjenice *ča*, osim u upitnoj funkciji (pravni tekst, tj. zakon određuje, a ne postavlja pitanja). Javlja se i genitiv zamjenice *ča* koji glasi *česa*, lokativ *čem* te oblik *zač* podrijetlom od oblika akuzativa zamjenice *ča*

⁴ U ovome će se radu rabiti naziv *Trsatski statut*.

i prijedloga, no taj oblik u tekstu nema upitno značenje, nego se upotrebljava kao veznik *jer*. Oblik zamjenice *ča* pokazuje i specifičnost čakavskoga narječja, odnosno općečakavsku jezičnu crtu koja se očituje u vokaliziranju poluglasova u slabome položaju i naziva se tendencijom jake vokalnosti. Ona se potvrđuje i u uporabi prijedloga *va* te njegovoj prefiksionalnoj službi (*vaveki*, *važgana*, *Vazam*), prilogu *kade/kadi*, ali postoje i dubletni primjeri (*vazet/vzet*, *va dne/v dnevu*). Slogotvorno se *r* u *Trsatskome statutu* najčešće realizira s popratnim vokalom *e* (*Tersata*, *tersaski*, *napervo* i sl.), ali i s popratnim vokalom *a* (čarnica). Među općečakavske crte ubraja se i dosljedan ekavski refleks jata u leksičkim i gramatičkim morfemima uz poneka odstupanja (*mera*, *obed*, *seno*, *svedočiti*, *verovati*; D jd. ž. r. *divojke*, *žene*, L mn. m. r. *od drugeh*, L mn. s. r. *na vrateh*).

Ne samo čakavska obilježja čije primjere nalazimo u *Trsatskome statutu* su realizacija praslavenske skupine */-dj-/* kao */j/* (*mejaš*, *omejkeh*), neizmijenjeno finalno *-l* u glagolskome pridjevu radnome muškoga roda (*videl*, *imel* i sl.) te u finalnome slogu imenica (*kaštel*, *mul* i sl.).

Od morfoloških je značajki najizrazitije zadržavanje neizmijenjene morfologije (G mn. m. r. s nultim morfemom: *časnih otac fratar*, *od kmet* ili morfemom *-i*: *od brodi*, *od kapitani*; D mn. ž. r. *-am*: *tergačicam*; L mn. ž. r. *-ah*: *po urah*; I mn. ž. r. *-ami*: *med dvimi svičami*). Osim općečakavskih crta javljaju se i one prema kojima *Trsatski statut* pripada ekavskome dijalektu čakavskoga narječja, odnosno one koje pokazuju stilizaciju teksta utemeljenu na trsatsko-bakarskoj čakavštini. U tekstu *Statuta* zabilježeno je supostojanje palatalnih i nepalatalnih nastavaka u G jd. i A mn. im. ž. r., no, neovisno je o dočertku osnove (*priko vodi*, *do vode*; *brajde*, *dangubi*). Također je zabilježen i morfem *-u* u L jd. im. m. i s. r. (*u Tersatu*, *u pismu*) te konzervativni gramatički morfem *-i* u G mn. imenica m. i s. r. (*od štimađuri*) uz alternaciju s nultim morfemom koji su također svojstveni trsatsko-bakarskoj čakavštini.

Na prvi se pogled u *Trsatskome statutu* može zamijetiti izmiješanost ikavskih i ekavskih ostvaraja jata koja stvara dojam o pripadnosti *Trsatskoga statuta* ikavsko-ekavskomu dijalektu čakavskoga narječja, ali osnovni je jezični sloj ekavski pa i ekavizmi u leksičkim morfemima pripadaju najstarijemu ekavskome sloju (usp. Margetić – Moguš 1991: 84). U otkrivanju primarnoga jezičnoga sloja polazište su gramatički morfemi kao nosioci sustava na morfološkoj razini koji određuju pripadnost sustavu (Margetić – Moguš 1991: 83). U oblicima dativa i lokativa jednine ženske nepalatalne deklinacije, nekadašnji jat realizira se kao *-e* (*da plati crikve*, *svakoj žene je verovano*, *po črede*, *na pravde*, *dite u zibeke umorila* itd.), a ponekada se taj nastavak proširuje i na imenice palatalne deklinacije (*ako bi ki u kuće stal*, *u kancelerije* itd.). Također ekavski refleks jata potvrđuje se i u nastavku *-eh* (<ěhъ) u lokativu množine imeničke deklinacije (*po vinogradeh*, *u omejkeh*), u genitivu množine zamjeničke deklinacije (*od drugeh*) te lokativu množine zamjeničke deklinacije (*u rečeneh brajdah*). Ikavski je utjecaj evidentan (primjerice: *potriba*, *ondi*, *kadi*, *til*), ali takav utjecaj ne prikriva osnovicu teksta i dolazio je više izvana nego iznutra (usp. Margetić – Moguš 1991: 84).

5. Leksička analiza *Trsatskoga statuta*

Budući da je statut stručni tip teksta, provedenom leksičkom analizom prikupljeni su primjeri leksema *Trsatskoga statuta* pri čemu su izdvojeni i analizirani termini. Za potrebe ovoga rada izdvojeni su samo neki od prikupljenih primjera jer bi sveobuhvatna analiza zahtijevala i veći opseg rada.

Teško je s preciznošću utvrditi početak povijesti hrvatske terminologije⁵ jer mnogi termini tradicionalnih struka postoje prije sustavna terminološkoga rada. Složenost hrvatske leksičko-terminološke tradicije ponajviše je rezultat razdoblja funkcioniranja svih triju hrvatskih narječja kao književnih jezika pri čemu je svaki od njih imao obilježja standardnosti, odnosno svoju elastičnu stabilnost i funkcionalnu polivalentnost što uključuje i kulturnu nadgradnju (usp. Mamić 1992: 54). Pravna terminologija oblikovala se među prvima te ima bogatu i dugu tradiciju koja seže još od *Vinodolskoga zakona*. Najvažnije razdoblje u stvaranju hrvatske pravne terminologije trajalo je od sredine 19. stoljeća pa sve do 1900. godine kada je hrvatski jezik postao službenim u Hrvatskoj. Kako bi hrvatski, a i drugi jezici u sklopu Austro-Ugarske Monarhije što bolje obavljali tu ulogu, započelo je sastavljanje četverojezičnoga rječnika pravnih i političkih termina *Juridisch politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs* (usp. Mamić 1992: 7).

„Pravno je nazivlje većim svojim dijelom, izuzev strogo stručnih naziva pravne znanosti, vlasništvo svih sudionika u pravnom životu pa je više podložno zakonitostima općega jezika, gotovo je na rubu između općega leksika i strogo stručnog nazivlja” (Mamić 1992: 66), što je potvrdila i leksička analiza *Trsatskoga statuta*.

5.1. Termini hrvatskoga podrijetla

Svim je terminološkim rječnicima svojstvena svojevrsna svjesna i dosljedna borba za jezičnu čistoću zbog koje se najprije iskorištavaju mogućnosti hrvatskoga jezika, a kada se one iscrpe, poseže se za tuđima. Takav je aktivan odnos prema jeziku i njegovim mogućnostima zahtjevan i za njega je potreban veliki trud kako bi se stvorila hrvatska izrazna sredstva (usp. Mihaljević 1998: 15). Termini predstavljaju leksički sloj u kojem je najmanje prisutan domaći utjecaj. Razlog je tomu taj što je najčešće većina termina internacionalna i time prepoznatljiva. Stoga, iako postoje hrvatske zamjene za termine stranoga podrijetla, najčešće se zadržava i strani izraz te oba ponekad i ravnopravno supostoje.

---

⁵ Terminologija je znanost o terminima, ali predstavlja i ukupnost termina određenoga područja. Pod pojmom termin podrazumijeva se „jezični znak (riječ ili sintagma) za neki pojam koji je jednoznačno definiran u strogo određenom znanstvenom području, a služi za sporazumijevanje među stručnjacima” (Turk 2000: 477 prema Mihaljević 1993: 238). Važno je razlikovati termine od izraza općega jezika, a za to mogu poslužiti pomoćni leksikografski kriteriji: termin se najčešće rabi u vrlo specijalnom području; termin je jednoznačan; značenje termina razvojem se znanosti može naglo izmijeniti; nema metaforičke ekstenzije i sl. (usp. Turk 2000: 478).

U tekstu *Trsatskoga statuta* zabilježen je manji broj primjera termina hrvatskoga podrijetla u odnosu na one stranoga, tj. primljenice, što je i očekivano s obzirom na vrijeme iz kojega tekst potječe te nedovoljnu razvijenost terminologije. Ti su termini, kao i oni stranoga podrijetla, podijeljeni u nekoliko podskupina s obzirom na to o kojem je tipu terminologije riječ.

5.1.1. Pravna terminologija

bir (čl. 53.); *bludnica* (čl. 34.); *dohodak* (čl. 46., 47., 53.); *krivac* (čl. 18.); *tužiti* (čl. 31., 43.); *očinstvo* (čl. 21., 58.); *pečat* (uvod); *pozakoniti* (čl. 32., 39.); *pravda* (čl. 10., 12., 14.); *pravica* (uvod, čl. 55.); *priseć* (čl. 62.); *prisega* (čl. 62.); *rotit* (čl. 55.); *rotnik* (čl. 13., 14., 15.); *sila* (čl. 8., 32., 40.); *silnik* (čl. 21.); *silovati* (čl. 34.); *starac* (čl. 6., 19., 55.); *sudac* (čl. 63.); *suditi* (čl. 17., 31.); *svedočiti* (čl. 12.); *svidok* (čl. 27.); *tat* (čl. 5., 13., 24.); *tatbina* (čl. 5., 24.)/*tatba* (čl. 24.); *zakon* (čl. 46., 81.); *zapovied* (čl. 69.); *zločinac* (čl. 5., 7.); *znamen'je* (čl. 13.)

Navedeni su primjeri pravni termini slavenskoga podrijetla od kojih neki predstavljaju i dio općega leksika. Najvjerojatnije je riječ o terminologizaciji riječi općega jezika. Većina je pronađenih primjera i danas potvrđena u pravnoj terminologiji, dok su neke (*tatbina*, *očinstvo*) zamijenili njihovi sinonimi (*krađa*, *nasljedstvo/očevina*) ili više nisu u upotrebi pa su obilježeni kao historizmi. Tako je historizam postao termin *bir* koji je označavao osnovno podložničko paušalno podavanje u novcu koje plaća općina kao cjelina, a ubire ga satnik od podanika te predaje gospodaru trsatske gospoštije (usp. Margetić – Moguš 1991: 42).

Izdvajaju se primjeri *pravica* i *pravda*. *Pravda* obično može značiti: 'općinsko vijeće koje obavlja funkciju sudskoga organa'; 'sudska parnica' te 'polaganje prava na što, pravni zahtjev ili pak predmet sudskog spora' (usp. Katičić 1990: 10), dok se *pravica* upotrebljava u današnjem značenju leksema *pravda*. „U toj je terminološkoj polisemiji živo prisutno prvobitno značenje te riječi i s njime praslavenska starina” (Katičić 1990: 10). Kao suprotnost *pravdi*, u tekstovima pravnoga tipa, javlja se *krivina* „koja se pravdom ispravlja” (Katičić 1990: 10). U *Trsatskome statutu* ne spominje se *krivina*, ali je potvrđen leksem *krivac* u značenju 'onaj tko je što skrivio' te uporaba priloga *krivo* u sintagmi *krivo priseći* (čl. 28.). Opreka *pravb* : *krivb* temeljna je opreka za praslavensko pravo (usp. Katičić 1990: 10), a kao takva potvrđena je i u *Trsatskome statutu*.

U tekstu supostoji najvjerojatnije najstariji slavenski termin za onoga koji krade (*tat*) i krivnju tata (*tatbina*), uz oblik *tatba*. Inače je *tat* leksem tipičan za kajkavsko narječje (usp. Mamić 1992: 57), no ravnopravno se javlja i u čakavskome narječju. Praslavenski pravni termin *zakonb* vezuje se uz prijevaj glagola *začeti* i *začinjati*, kao i *pokonb* ('početak', ali i 'običaj') s *početi* i *počinjati* pa je nedvojbeno da je prvobitno značenje zakona 'začetak', a zatim i 'pravni propis' (usp. Katičić 1990: 3). Važno je napomenuti da je značenjski raspon leksema *lex* u srednjemu vijeku bio veoma širok (usp. Mamić 1992: 55). Tako je i hrvatski leksem *zakon* pod utjecajem latinskoga

dobivao različita značenja pa i značenje ‘ženidba, brak’ u kojem se javlja i u *Trsatskome statutu* u leksemu *pozakoniti* ‘vjenčati se’. Taj je leksem i danas potvrđen u dijelu čakavskih govora u istome značenju. Zanimljiv je termin *rotnik* za koji L. Margetić (2008: 109) kaže da je riječ o inače poznatoj ustanovi na hrvatskim pravnim područjima. To je privatna osoba kojoj je zbog njezina moralnog integriteta (ili političke poučdnosti) povjeren zadatak brige nad redom u općini i čijim se izjavama vjeruje. Takva je osoba polagala svojevrsnu zakletvu, a zakletva je „prastara ustanova sudskoga postupka” (Katičić 1990: 8) te se u *Vinodolskome zakonu* i *Trsatskome statutu* naziva *rota* pa odatle podrijetlo leksema *rotnik*. Osim termina *rota* zamijećena je i uporaba termina *prisega* koji je i danas dio pravne terminologije.

5.1.2. Crkvena terminologija

crikva (čl. 2., 16., 20.); *duhovnik* (čl. 32., 39.); *kerstjanin* (čl. 42.); *križ* (čl. 52.)

Crkvenih termina hrvatskoga podrijetla, osim navedenih primjera, gotovo i nema u tekstu *Trsatskoga statuta*. To je i očekivano jer je kršćanska, tj. crkvena terminologija najvećim dijelom preuzeta iz latinskoga jezika. S obzirom na narav ovoga teksta i njegovu pripadnost pravnim ispravama, nije neuobičajeno da se crkvena terminologija javlja u manjoj mjeri, ali ona je zbog velikoga utjecaja Crkve na svakodnevni život ljudi ipak prisutna u nekim odredbama. Termin *križ* prema P. Skoku sveslavenska je posuđenica iz latinskoga jezika (< lat. *crux*), dok jezik posrednik nije sa sigurnošću utvrđen. Pretpostavlja se da je moguće da je termin preuzet prema stvnjem. *chriuz* (nvnjem. *Kreuz*) ili manje vjerojatno istroromanskoga *krūze* (Skok 1971: 202).

5.1.3. Svjetovne službe, novčane i mjerne jedinice, nazivi upravnih područja i sl.

namesnik (čl. 56.); *spud* (čl. 45.); *oblast* (čl. 79.); *općina* (čl. 72.); *kmet* (čl. 10., 71.); *mejaši* (čl. 63.)

Malobrojni su i termini ove skupine hrvatskoga podrijetla. Termini *oblast* i *općina* ulaze u značenjsko polje upravnih jedinica, a za općinu u istome tekstu nalazimo i sinonim stranoga podrijetla *komunada* (čl. 53.). Leksem *mejaši* (*mejaš*) označavao je kamen kojim se označuje granica, odnosno međa, a danas više nije u uporabi. U *Trsatskome statutu* kažnjava se svojevóljno micanje *mejaša*. Danas pasivnomu sloju leksika pripada i leksem *spud* u značenju mjere za sitne stvari i tekućine koji se javlja u više slavenskih jezika (npr., češ. *spoud*, polj. *spąd*). U *Trsatskome statutu* *spud* se koristi kao mjera za vino (*bakarski spud*), a *Trsatskome zborniku* koristi se i leksem *kanjič*, stara riječka vinska mjera (Margetić – Moguš 1991: 41). Termin *spud* pojavljuje se i u *Kastavskome statutu* (Skok 1971: 314), a važnost je mjera za vino u tome što je vino bilo dijelom obveze podavanja, tzv. *straževine*.

5.1.4. Vojna terminologija

straža, straževina (čl. 45.)

Od vojnih termina izdvojena su samo dva primjera hrvatskoga podrijetla. Riječ je o praslavenskom terminu *straža* koji je danas dio i općega leksika te historizmu *straževina* u značenju daće koja se nekada ubirala umjesto obveze stražarenja (usp. Margetić – Moguš 1991: 52).

5.2. Termini stranoga podrijetla

Na hrvatsku kulturnu i znanstvenu tradiciju uvelike su utjecali dodiri s drugim civilizacijskim i kulturnim krugovima, a to se među ostalim očituje i na jezičnome planu. Kao posljedica tih dodira javlja se veća ili manja razmjena kulturnih i civilizacijskih dobara, a u tome procesu jezik ima najveće značenje (usp. Turk 2003: 321). Rezultat su jezičnoga posuđivanja tuđice i posuđenice.

Velik dio posuđenica jednoga jezika čine upravo termini koji se preuzimaju i posuđuju iz: narodnoga jezika (danas više ne), općega rječnika (semantičko posuđivanje, npr. *miš, polje* i sl.), jedne struke u drugu (npr. *klon* iz biologije u informatiku) te iz drugih jezika, najviše grčkoga i latinskoga, a danas engleskoga jezika (usp. Mihaljević 1998: 110–113). Najčešće se preuzimaju one riječi za koje nije lako pronaći hrvatsku zamjenu.

Velik broj pronađenih termina stranoga podrijetla u tekstu *Trsatskoga statuta* potvrđuje tezu da termini čine najveći dio posuđenica jednoga jezika. Pronađeni termini stranoga podrijetla podijeljeni su kao i prethodni u više podskupina.

5.2.1. Pravna terminologija

akužati [čl. 14.] (<tal. *accusare, acusar* <lat. *accusare* ‘tužiti, optužiti, prijaviti’); *arešt* [čl. 19.] (<tal. *arresto* <novolat. *arrestum* ‘zatvor’); *bandižan* [čl. 5., 24., 42.] (<sttal. *bandeggiare* ‘prognan’); *denuncija* [čl. 31.] (<srednjolat. i tal. *denuncia, denunzia* ‘prijava vlastima, prokazivanje’); *fruštati* [čl. 28., 38.] (<tal. *frustrare* ‘bičevati, izgnati uz bičevanje’); *inštrument* [čl. 10.] (<tal. *instrumento* <lat. *instrumentum* ‘isprava, dokument’); *intrada* [čl. 64.] (<tal. *entrare, intrare* <kllat. *intrare* ‘dohodak, prirod, zarada’); *kanat* [čl. 48., 49., 50.] (<tal. *incanto* <lat. sintagma *in quantum* >srlat. *inquantus* ‘dražba’); *kaštiga* [čl. 53.] (<tal. *castigo* ‘kazna’); *kaštigat* [čl. 5., 19., 79.] (<tal. *castigare* ‘kazniti’); *kumesar* [uvod] (<lat. *commissarius* ‘povjerenik, izvršitelj oporuke’); *licencija* [čl. 48.] (<lat. *licentia* ‘dozvola, dopuštenje’); *pena* [čl. 2., 15., 20.] (<lat. *poena* ‘novčana kazna, globa’); *sekveštrano* [čl. 1.] (<lat. *sequestrare, sequester, -tra, -trum* ‘zaplijenjeno’); *sententia* [čl. 67.] (<lat *sententia* ‘presuda, osuda’); škoda [čl. 9., 12., 17.] (<stvnjem. *scado*, nvnjem. *Schaden*, njem. *Schade* ‘šteta, kvar’); škodnik [čl. 13.] (<stvnjem. *scado*, nvnjem. *Schaden*, njem. *Schade* ‘onaj koji čini štetu, kvar’); štimadur [čl. 63., 65.] (<*stima* <lat. *aestimare, existimare* ‘onaj koji procjenjuje što’); *urđin* [čl. 52.] (<tal. *ordine* ‘naredba, zapovijed, odredba’)

Najveći je dio pravnih termina *Trsatskoga statuta* koji su izdvojeni za potrebe ovoga rada stranoga, i to romanskoga podrijetla. Riječ je o romanizmima pod kojima podrazumijevamo sve riječi podrijetlom iz romanskih jezika, u ovome slučaju latinskoga i talijanskoga jezika. Velik broj latinskih termina usvojen je posredstvom talijanskoga jezika što potvrđuju i navedeni primjeri iz *Trsatskoga statuta*. Naime, talijanski je jezik imao važan i dugotrajan utjecaj na hrvatski. Dodiri između hrvatskoga i talijanskoga jezika, odnosno njihovih dijalekata, počinju gotovo kad i hrvatska povijest, a intenzivirani su od 19. stoljeća (usp. Turk 2006: 425). Mnogobrojne talijanske posuđenice u hrvatskome jeziku podrijetlom su iz mletačkoga dijalekta i dalmatoromanskoga su podrijetla što potvrđuju i primjeri pravnih termina *Trsatskoga statuta*. Gotovo svi ti termini, iako su tada bili dio jezika uprave i administracije, danas bi imali status regionalizama. Primjerice leksem *pena* B. Klaić u *Rječniku stranih riječi* bilježi kao regionalizam u značenju kazne, globe, ali nije riječ o bilo kakvoj kazni već novčanoj. Za razliku od *pena*, *kaštiga* je općeniti izraz za kaznu. Ovisno o vrsti zločina moguća kazna bilo je i izgnanstvo (progonstvo) što potvrđuje termin *bandižan*, a čak se moglo prognati i uz bičevanje (*fruštati*). Takva vrsta kazne u današnjem kaznenome pravu ne postoji jer je kažnjavanje bičevanjem, batinjanjem i šibanjem, odnosno tjelesno kažnjavanje kao takvo ukinuto 1873. godine *Zakonom o ukidanju tjelesne kazne* koji je donio ban Ivan Mažuranić (Szabo 2014: 25). Leksem *inštrument* u tekstu *Statuta* javlja se u funkciji termina koji označava javni spis, ispravu, najčešće bilježničku, za razliku od poznatih nam značenja toga leksema kao dijela općega leksika ('pomagalo', 'glazbalo'). Međutim, u značenju javnoga spisa nije potvrđen u suvremenoj pravnoj terminologiji. Danas je u pravnoj terminologiji posve arhaično obilježena riječ *kanat* jer ju je potisnula *dražba*, kao i *kantanje* u značenju 'javne objave namjeravane prodaje tri ili četiri nedjelje pred crkvom', a podrijetlom su iz mletačkoga prava. Slično se dogodilo i s terminom *arest* i *akuzati*, no može se reći da imaju status regionalizama. Pod leksemom *denuncija* podrazumijevala se prijava vlastima da je zločin počinjen, prokazivanje, a u najširem značenju riječ je o, današnjim pravnim jezikom rečeno, tužbi. U *Trsatskome statutu* uz glagolsku imenicu *denuncija* ne postoji leksem hrvatskoga podrijetla *tužba*, ali se javlja glagol *tužiti*. *Licencija* je bio termin kojim se označavala dozvola, dopuštenje, odobrenje za što, a nalazimo je i danas u obliku *licenca*. U skupini termina hrvatskoga podrijetla nalazi se termin *dohodak* kojemu je sinonim strani izraz *intrada*, stoga se bilježi supostojanje domaće i strane riječi u istome tekstu. Latinizam *sententia* ima široko semantičko polje, a jednim od značenja – presuda – potvrđuje se kao pravni termin. Uz talijanizam *urđin* nalazi se i sinonim *zapovid*.

Jedino termin *škoda* nije romanskoga, nego germanskoga podrijetla i nalazimo ga u značenju 'šteta, kvar'. U suvremenoj pravnoj terminologiji, kao i općem leksiku, taj je leksem arhaično obilježen, ali se kao njegov relikv javlja glagol *škoditi* u značenju 'štetiti'.

Termina njemačkoga podrijetla u tekstu *Statuta* vrlo je malo. Naime, sjeverno-jadransko je područje udaljeno od njemačkoga govornog područja, a velik je dio germanizama u čakavsko narječje najvjerojatnije infiltriran difuzijom unutar hrvatskoga jezika, ponajprije izobrazbom u različitim strukama (usp. Turk 2005: 2), što je razlog i

malom broju germanizama u leksiku *Statuta*. Osim toga mogući je uzrok i ograničen germanski utjecaj zbog toga što je latinski jezik u Hrvatskoj bio službenim sve do 1847. godine pa je imao prevlast u stvaranju terminologije.

5.2.2. Crkvena terminologija

biskup [čl. 23.] (<gr. ἐπίσκοπος, prefiks επί-, σκοπός <gr. σκοπεῖν 'gledati', 'nadglednik, nadzornik, nadziratelj, inspektor' >lat. *episcopus, episcopatus*); *plovan* [uvod, čl. 64.] (<tal. *piovano* 'župnik')

Izdvajaju se svega dva leksema iz crkvene terminologije. Termin *plovan* i danas je jezična činjenica nekih čakavskih govora te je dijalektno obilježen. *Plovan* je uz *satnika* na trsatskome području imao važnu ulogu i općinskoga kancelara, notara. Za razliku od njega termin *biskup* pripada sloju internacionalizama i ima status prilagođenice.

5.2.3. Svjetovne službe, novčane jedinice, nazivi upravnih područja i sl.

barun [uvod] (<srednjolat. *baro* <staronjem. *baro* 'muž, čovjek', 'velikaš'); *kancilerija* [čl. 10., 31., 50.] (<lat. *cancellarius, ria -arius* 'kancelarija'); *kanciler* [čl. 56.] (<lat. *cancellarius, ria -arius* 'bilježnik, pisar, tajnik'); *oficij* [čl. 52.] (<lat. *officium* 'služba, dužnost')

dukat [čl. 45.] (<tal. *ducato* prema *dukas* – naziv bizantskih careva 'zlatnik, cekin'); *libra* [čl. 13., 34., 69.] (<tal. *libbra* <lat. *libra* 'novčana jedinica koja se sastoji od 20 soldina, odnosno 240 denara'); *ripar* [čl. 47.] (<lat. *rypparius* 'vrsta groša')

grunt [čl. 45., 48.] (<njem. *Grund* 'zemljišni posjed, zemljište, imanje'); *kaštel* [uvod, čl. 16., 45.] (<lat. *castellum* >tal. *castello* često 'nastanjeno mjesto pored kaštela ili pod njim'); *komunada* [čl. 53.] (<tal. *comune* 'općina'); *kunfin* [čl. 10.] (<lat. *confinium* >tal. *confine*, 'međa, omeđen prostor, kotar'); *varoš* [čl. 37.] (<mađ. *varaš* <*vár* 'grad', do 15. st. 'naselje koje se razvilo ispod feudalnog grada')

Termin *oficij* mogao je označavati službu, općenito bilo koju, ali i konkretno državnu službu, tj. upravu. *Kancilerija*, tj. *kancelarija* zabilježena je u značenju pisarnice, odnosno ureda kancelara/kancilera/kancelijera i sl. Riječ je o osobi koja je u srednjem vijeku redigirala državne akte, pečatirala ih i čuvala državni arhiv, odnosno o bilježniku, pisaru i tajniku. Shodno tomu, s vremenom je *kancelarija* proširila svoje značenje pa je danas nalazimo kao oznaku za ured, najčešće činovnički, ali i svaki drugi.

U tekstu *Statuta* zabilježeni su i termini za tri novčane jedinice – *dukat*, *ripar* i *libru*. *Dukat* je najčešće zlatni kovani novac iako može biti i od srebra te bakra, najrazličitije vrijednosti, a termin je nastao prema nazivu bizantskih careva. *Ripar* je vrsta groša što potvrđuje i njemački termin *Gerippler Groschen*. Novčane jedinice koje se koriste u *Statutu* zapravo označavaju iznos novčane kazne za učinjeni prekršaj, pri čemu se kazna najčešće određuje jedinicom *libra*.

Većina primjera romanskoga je podrijetla, osim leksema *varoš* i *grunt*. *Varoš* je mađarskoga podrijetla u značenju *grad*, a *grunt* njemačkoga i javlja se paralelno sa svojim hrvatskim sinonimom *zemlja*. Termini koji se odnose na neki tip zemljišta ili građevine osim *varoš* i *grunt* su i *kaštel*, *kunfin* i *komunada*. *Kaštel* je podrazumijevao ne samo zamak, utvrdu, tvrđavu, već često i nastanjeno mjesto pod njim; *kunfin* je označavao među, granicu pa čak i kotar, dok je *komunada* općina ili općinska zemlja što je zapravo semantički vrlo blisko.

5.2.4. Vojna terminologija

kapitan [uvod, čl. 48., 56.] (lat. *caput, capitis* – glava ‘kapetan, poglavnik na čelu vojske, zemlje, pokrajine’); *kumendant* [uvod] (<tal. *comandante* ‘rukovodilac veće vojne jedinice, zapovjednik’); *satnik* [uvod, čl. 24., 49.] (<mađ. *százados* ‘vojni ili civilni službenik nad stotinom’); *soldat* [čl. 69.] (<tal. *soldato* ‘vojnik’)

Od navedenih četiriju termina jedino se termin *soldat* ne javlja u suvremenome standardnome jeziku već ima supstandardni status. Riječ je prema P. Skoku (1971: 304) o internacionalnom vojničkom talijanizmu, a označava vojnika. Iako je termin *soldat* izvorno talijanski i dolazi od osnove *sold-* (‘novac’, satnik je zapravo plaćenik), u kontinentalnim krajevima taj termin nije preuzet izravno iz talijanskoga jezika, nego prema njem. *Soldat* što je vidljivo prema podudarnoj strukturi, odnosno nultome morfemu. Termin *kapetan* potvrđen je i danas, iako je osim značenja vojnoga zapovjednika zabilježen i u značenju predstavnika vrhovne vlasti općine. Termin *satnik* bi prema P. Skoku osnovu imao u G mn. broja sto, no prema I. Nyomárkayu (1989: 158–159) *satnik* možemo smatrati kružnom prevedenicom. Naime, mađ. *százados* odgovara lat. *centurio* i fran. *capitaine* (u uporabi od 13. st.). Mađarski termin predstavlja prevedenicu iz slav. *сѣтъникъ* te kao i latinski u sebi ima značenje *sto*. Tako I. Nyomárkay i neki drugi autori termin *satnik* smatraju prevedenicom iz mađarskoga, a mađarski leksem prevedenicom iz slavenskoga. Mišljenje je utemeljeno i činjenicom da je mađarski jezik uvelike utjecao na hrvatsku vojnu terminologiju te terminologiju u državnoj administraciji.

6. Zaključak

Cilj je ovoga rada između ostaloga bio pokazati da statuti hrvatskih gradova i općina predstavljaju ne samo povijesna nego i iznimno važna jezična vrela. Leksičkom analizom *Trsatskoga statuta* dokazano je iznimno umijeće pri usustavljanju pravnih običaja bez obzira na tadašnju još uvijek skromnu izgrađenost hrvatske terminologije. Uporaba termina stranoga podrijetla uz sinonimne izraze hrvatskoga, odnosno slavenskoga podrijetla, pokazuje svijest i potrebu sastavljača da se strani izraz zamijeni domaćim. Pritom se poseže i dublje u jezičnu prošlost pa u tekstu nalazimo i mnogo izraza praslavenskoga podrijetla koji su svoje mjesto imali i u pravnim tekstovima nekih drugih slavenskih zemalja. Mnogobrojni termini stranoga podrijetla od velike su kulturološke važnosti jer dokazuju višestoljetne veze s drugim zemljama koje su rezultirale i jezičnom,

a ne samo kulturnom razmjenom. Prevlast termina romanskoga podrijetla nad germanskima logična je zbog područja na kojem je nastao *Trsatski statut*, a koje je u to vrijeme bilo pod većim talijanskim, odnosno mletačkim utjecajem nego njemačkim.

Za kraj, može se reći da je *Trsatski statut* izvor koji svojom bogatom građom omogućava veća i detaljnija leksikološka istraživanja na više razina (primjerice istraživanje složenih jezičnih struktura), a ovaj je rad samo manji doprinos toj tematici.

Izvor

Statut Tersata, Margetić, Lujo, Milan Moguš (1991) *Zakon trsatski*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.

Literatura

Babić, Stjepan (1990) „Njemačke posuđenice u hrvatskom književnom jeziku”, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb, 214–224.

Bratulić, Josip (1976) „Iz problematike proučavanja hrvatskih pravnih spomenika kao spomenika književnosti”, *Slovo*, 25–26, 363–382.

Filipović, Rudolf (1986) *Teorija jezika u kontaktu: Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Školska knjiga, Zagreb.

Hercigonja, Eduard (1990) „Neke jezično-stilske značajke Vinodolskoga zakona (1288) i Krčkoga (Vrbanskoga) statuta (1388)”, *Slovo*, 39–40, 87–125.

Hercigonja, Eduard (2006) *Tropismena i trojezična kultura hrvatskoga srednjovjekovlja*, Matica hrvatska, Zagreb.

Hudeček, Lana, Milica Mihaljević, u suradnji s Brunom Nahodom (2009) *Hrvatski terminološki priručnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

Katičić, Radoslav (1990) „Praslavenski pravni termini i formule u Vinodolskom zakonu”, *Slovo*, 39–40, 73–85.

Kuzmić, Boris (2001) „Jezik Veprinačkog zakona (1507)”, *Fluminensia*, 13, 1–2, 1–24.

Kuzmić, Boris (2009) „Jezik hrvatskih srednjovjekovnih pravnih spomenika”. *Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: srednji vijek*, Croatica, Zagreb.

Lukežić, Iva (1996a) „Hrvatski jezik u grobničkim urbarima iz 1610. – 1612. i iz 1726. godine”, *Grobnički zbornik 4*, ur. Josip Silić, Rijeka, 319–330.

Lukežić, Iva (1996b) *Trsatsko-bakarska i crikvenička čakavština*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.

Lukežić, Iva, Sanja Zubčić (2006) „Promjene u grobničkome leksiku”, *Zbornik radova Riječki filološki dani VI.*, ur. Ines Srdoč-Konestra i Silvana Vranić, Rijeka, 319–338.

Mamić, Mile (1992) *Temelji hrvatskoga pravnoga nazivlja*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

Mamić, Mile (2004) *Hrvatsko pravno nazivlje*, LIN-CRO, Zadar.

- Margetić, Lujo, Milan Moguš (1991) *Zakon trsatski*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
- Margetić, Lujo (2008) *Vinodolski zakon*, Adamić i Nakladni zavod Globus, Rijeka – Zagreb.
- Mihaljević, Milica (1993) *Hrvatsko računalno nazivlje: jezična analiza*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Mihaljević, Milica (1998) *Terminološki priručnik*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Miletić, Josip (2003) „Hrvatsko kaznenopravno nazivlje”, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29, 407–413.
- Nyomárkay, Istvan (1989) *Ungarische Vorbilder der kroatischen Spracherneuerung*, Akademiai Kiado, Budimpešta.
- Samardžija, Marko (1997) „Utjecaj sociopolitičkih mijena na leksik hrvatskoga jezika u XX. stoljeću”, *Croatica*, XXVII., 45–46, 177–192.
- Sočanac, Lelija (2004) *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- Szabo, Agneza (2014) *Ban Ivan Mažuranić – graditelj moderne Hrvatske*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Šepić, Ante (1953) „Jezik hrvatskih općinskih statuta istarskih i primorskih: Prilog historičkoj gramatici hrvatskog jezika”, *Rad JAZU*, 295, 5–40.
- Turk, Marija (2000) „Višečlani izrazi s desemantiziranom sastavnicom kao nominacijske jedinice”, *Zbornik radova Riječki filološki dani III.*, ur. Diana Stolac, Rijeka, 477–485.
- Turk, Marija (2003) „Latentni stranojezični utjecaji na hrvatski jezik”, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, ur. Stipe Botica, Zagreb, 321–330.
- Turk, Marija (2005) „Germanizmi u sjevernočakavskom arealu”, *Fluminensia*, 17, 2, 1–13.
- Turk, Marija (2006) „Hrvatski jezik u kontaktu tijekom 20. stoljeća”, *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, ur. Ljubomir Antić, Zagreb, 423–447.
- Turk, Marija, Maja Opašić (2008) „Linguistic Borrowing and Purism in the Croatian Language”, *Suvremena lingvistika*, 34, 1, 73–89.

Rječnici

- Anić, Vladimir (2006) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
- Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprache Oesterreichs* (1853), Von der Commission für slavische juridisch-politische Terminologie, kaiserlich-königlichen Hof und Staatsdruckerei, Beč.
- Klaić, Bratoljub (1986) *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- Mažuranić, Vladimir (1975. pretisak) *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, Informativator, Zagreb.
- Rječnik kaznenog prava* (2002), ur. Željko Horvatić, Masmedia, Zagreb.
- Skok, Petar (1971) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb.
- Vidaković-Mukić, Marta (2006) *Opći pravni rječnik*, Naklada Ljevak, Zagreb.

SUMMARY

Darja Šupljika

CONTRIBUTION TO THE LEXICAL ANALYSIS OF THE *TRSAT STATUTE*

Legal documents such as laws, bylaws and statutes have played an important role in the history of the Croatian language and bear testimony to the process through which language has developed over centuries. Moreover, historical legal documents contribute to the research of Croatian grammar and enable us to gain insight into early Croatian idioms. The analyses of Croatian historical texts usually focus on the scripts used to record them and on the morphological and the phonological layer. Less attention is paid to the lexis of the analyzed texts. Hence, the purpose of this article is to analyze the lexical segmentation of the *Trsat Statute* with an emphasis on its terminological features. In addition to this, the article will demonstrate the impact of foreign languages on the lexis of the *Trsat Statute*. The *Statute's* lexical elements are grouped according to their origin and according to the typical semantic fields to which particular lexemes belong.

Since it is a legal document, the *Statute* mainly contains terms such as those that belong to the legal, ecclesiastical and military domains. The terminology is characterized by numerous expressions of foreign origin or loanwords, due to the deficiency of the corresponding Croatian expressions and to the interference and influence of the neighboring Italian and German languages, with the inevitable impact of Latin and occasional examples from other languages that have influenced the Croatian language. Words of Roman origin are more numerous than those of Germanic, since the territory on which the *Trsat Statute* was created was under Venetian (Italian) supervision, and not German.

Lexical analysis of the *Trsat Statute* vindicates a remarkable skill in the systematization of legal customs, even though the level of the development of Croatian terminology at that time was quite modest. The use of foreign terminology, alongside Croatian synonyms, signals the author's awareness of this fact and of the need to replace foreign terms with native ones. At the same time, the author enters deeper into linguistic history. In this way we come across numerous Proto-Slavic terms which can be found in other Slavic countries' legal texts. In addition to this, a small number of terms of Croatian, that is, Slavic, origin testify to an aspiration towards creating Croatian terminology. The analysis of the *Trsat Statute* indicates that the statutes of Croatian cities and municipalities represent not only historic, but also extremely important linguistic sources.

Key words: *Trsat Statute; statute; terms of Croatian origin; terms of foreign origin; loanwords; Croatian language*